

ΟΙ ΣΚΙΕΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΡΗΤΟΠΟΥΛΟ

Εχω μια αγάπη για τις βιογραφίες, εννοώ για τα βιβλία που κυκλοφορούν είτε από διάφορους διανοητές που μας αφηγούνται τη ζωή τους με τη βοήθεια κάποιου ghost writer ή από επαγγελματίες συγγραφείς που μας διηγούνται τη ζωή διασημών – συνήθως με την αδειά τους. Όλα αυτά μου θυμίζουν λίγο τις περίφημες ταινίες του Χόλιγουντ που βασίζονται σε αληθινές ιστορίες. Έχουν μάλιστα συνήθως το ίδιο πρόβλημα: περιέχουν διάφορες στρεβλώσεις που βοηθούν τον πρωταγωνιστή τους να αποκτήσει στα μάτια μας μεγαλύτερη σημαντικότητα. Πρέπει να πο ποιος το πρόβλημα δεν με χελιάει: δεν θέλω να διαβάσω κριτικές αισιαιμοειδών έργων ή ψυχαναλύσεις. Προτιμώ να διαβάσω πράγματα συνεργαστικά και ας ξέρω ότι ο αφηγητής τους μεροληπτεί: μου αρκεί η εξιστόρηση και δεν με νοιάζει τόσο η ακρίβεια στην παράθεση των περιστατικών. Κυρίως με νοιάζει η αναπαράσταση της εποχής που ο ήρωας διηγείται. Και η αφήγησή του σε ό,τι έχει να κάνει με όσους γνώρισε: κανείς που δεν έχει γνωρίσει ενδιαφέροντες ανθρώπους δεν θα έγραφε ποτέ την αυτοβιογραφία του. Αυτόν τον κανόνα τον γνώριζε ο Μίμης Ανδρουλάκης προτού αποφασίσει να μας διηγηθεί την περιπετειώδη ζωή του. Στα δύο αυτοβιογραφικά βιβλία που (το πρώτο είχε τίτλο «Πριν σβήσουν τα φώτα» και το δεύτερο, που μόλις κυκλοφόρησε, «Κάτω από τις σιάχτες») διηγείται τα κατορθώματά του αλλά και πολλές ιστορίες που είχαν πρωταγωνιστές άλλους, τους οποίους ο ίδιος είχε την τύχη να τους δει σε σπάνιες στιγμές τους. Ο Ανδρουλάκης είναι μεταξύ πολλών άλλων ένας εξαιρετικός παρατηρητής. Αν δεν έχεις την ικανότητα να παρατηρείς, δεν έχεις και την ικανότητα να διηγείσαι. Το ενδιαφέρον στις βιογραφίες αυτές είναι ότι ενώ ουσιαστικά διηγούνται την εικόνα που έχεις για τον Ανδρουλάκη, αλλάζουν αρκετά την εικόνα των άλλων, αυτών με τους οποίους ο Ανδρουλάκης συμπορεύθηκε, είτε καβαλιώντας είτε συμφωνώντας. Ίσως κάποιοι από τις περιγραφές του να θυμίσουν: ο Ανδρουλάκης ασχολείται με τον τρόπο του (έναν τρόπο καθόλου κολακευτικό) με διάφορα τοτέμ της μεταπολιτευτικής μας ιστορίας, διεκδικώντας έναν ρόλο πολύ βολικό για λογαριασμό του – είναι συχνά ένας «κουσινέρης» του οποίου οι εισηγήσεις δεν νύχονται δεκτές. Πολλές φορές αισθάνεται πως το νόημα και των δύο βιβλίων είναι ότι μια σειρά από σκληρές ιστορίες που έτυχαν στη χώρα θα ήταν διαφορετικές αν οι πρωταγωνιστές απλώς άκουγαν τον υσφύ Μίμη – όμως αυτό δεν είναι unfair όταν μιλάμε για βιογραφίες. Αν αυτές γράφονται είναι και για να

μπορέσει ο αφηγητής να εξηγήσει, εκτός από τις θέσεις του, και τις ήπιες του. Και κάθε συμβουλή του Ανδρουλάκη που δεν έγινε δεκτή ως μικρή ήπια μοιάζει – σίγουρα όχι ως πρωική πράξη. Το πιο σημαντικό στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι ο Ανδρουλάκης ξεναγωγεί χαρακτηριστικούς, δίνοντάς τους αν όχι μια καινούργια εικόνα (θα ήταν αδύνατον...), τουλάχιστον μια νέα σκιά – πράγμα που βρήκα και εξόχως λογουεχνικό, μεταξύ άλλων. Η εικόνα, ως γνωστόν, είναι ευδιάκριτη αν τη δεις από κοντά: αν ξεμακρύνεις από δαύτη, τη βλέπεις όλο και λιγότερο και ο άπνοος ο χρόνος κάνει ακόμα και τις πιο δυνατές εικόνες να ξεθωριάζουν. Η σκιά, όμως, δεν ξεθωριάζει και είναι πάντα η ίδια. Αυτές οι σκιές που προσθέτει ο Ανδρουλάκης γίνονται σημαντικότερες από τις εικόνες: η κρατός χωρίς να έχεις την ανάγκη να τις πλησιάσεις να να τις δεις καλύτερα. Όλοι οι πραγματικοί χαρακτήρες που αποτελούν υπαρκτά πρόσωπα και συγχρόνως αντικείμενα των παρατηρήσεών του αποκτούν όχι μια νέα διάσταση, αλλά μια νέα παράξενη προβολή: είναι σαν να επαναπροσδιορίζονται. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο αποκαλούμενος Εθνάρχης, δεν είναι απλά ένας σκληρός άνδρας που άρεσε στις γυναίκες, αλλά ένας πρωθυπουργός που μετά τον χωρισμό του είχε μια σχέση που κατέφερε να κρατήσει εκτός δημοσιότητας, για λόγους προκοπικούς. Ένα ζήμπέικο του Ανδρέα Παπανδρέου στον Βασίλη Τσιτσάνη είχε χαρακτήρα πολιτικής δήλο-

σης, και ας ήταν κατά τον Ανδρουλάκη αρκετά οκηνοθετημένο. Και ο Χαρίλαος Φλωράκης δεν έλεγε απλά παρηκμές με κομμουνιστικό συμπέρασμα, αλλά ήφερε και να τιμά τις πολιτικές φιλίες του: μάλιστα συμπεριφερόταν σαν να έχει υποχρέωση να μην τις ξεχνά. Ο Ανδρουλάκης γράφει τη βιογραφία και συχνά νομίζει πως αποφάσισε να το κάνει όχι για να διηγηθεί τη ζωή του, αλλά για να μας μιλήσει για όσους γνώρισε. Αν αυτοί για τους οποίους ο Ανδρουλάκης μας μιλάει ζούσαν, ίσως είχαν αναρρήσεις, γιατί ο καλός Μίμης μοιάζει σαν να έπασσε ένα είδος απορρήτου: στην πραγματικότητα, θα έπρεπε να του ήταν υπόχρεοι γιατί συμπλήρωσε κομμάτια στο παζλ της πραγματικότητας εντός της οποίας υπήρχαν όλοι τους πρωταγωνιστές. Και τον τρόπο του και εκείνος. Και αν υπάρχει «σαλάκωμα», το δικό τους τουλάχιστον δεν συγκρίνεται με αυτό του Ανδρουλάκη. Που δεν μοιάζει σε καμία περίπτωση να διεκδικεί κάτι περισσότερο από τον ρόλο του αιόπητη μάρτυρα της μεταπολιτευτικής ελληνικής ιστορίας. Η κορυφαία βιογραφία που έχω διαβάσει είναι αυτή του σκηνοθέτη Λουίς Μπουιουά. Έχει τίτλο «Η τελευταία πνοή» και είναι ένα από τα σημαντικότερα βιβλία που έχουν περάσει από τα χέρια μου. Πλην όμως ο συγκεκριμένος είχε μια ζωή που ήταν παραπάνω και από συνεργαστική. Ήταν φίλος του Νταλί, έζησε από πρώτο χέρι την αγριότητα του ισπανικού εμφυλίου, έφτασε να δουλεύει στο Μεξικό και όταν επέστρεψε στην Ευρώπη είχε την τύχη να συνεργαστεί με μερικούς από τους μεγαλύτερους ευρωπαίους ηθοποιούς της εποχής του, έχοντας παράλληλα μια μοναδική έμπνευση που ήταν ο βασικός λόγος για να μας δώσει αμισημαγία. Θέλω να πω, με τέτοια ζωή είναι αδύνατον η βιογραφία σου να μην είναι εντυπωσιακή. Και ο Ανδρουλάκης αποδεικνύει ότι πέρασε πολλά και ωραία, τόσο ωραία που θα ήταν άδικο να μην τα μοιραστεί με το κοινό του. Έτσι γράφει μια βιογραφία με πρόσημα τον ίδιο, που όμως αναφέρει πολλά και σημαντικά για άλλους, γνωρίζοντας πως το κοινό του θα ενδιαφερθεί κυρίως για αυτούς: το βιβλίο του είναι ένα πρόσημα βιογραφίας, στην πραγματικότητα είναι ένα υπέροχο πολιτικό ιστορικό αφήγημα που εμπνέει και στοιχεία μυθιστορηματος, γιατί ο συγγραφέας του είναι ένας εξαιρετικός αφηγητής. Είναι θεαματικό όπως οι αμερικανικές ταινίες που βασίζονται σε πραγματικές ιστορίες. Διαγράφτε τα περιττά από τη φράση και κρατήστε το «θεαματικό» και το «βασίζονται». Και διαβάστε το.

Κανείς που δεν έχει γνωρίσει ενδιαφέροντες ανθρώπους δεν θα έγραφε ποτέ την αυτοβιογραφία του. Αυτόν τον κανόνα τον γνώριζε ο Μίμης Ανδρουλάκης προτού αποφασίσει να μας διηγηθεί την περιπετειώδη ζωή του